

El típic badiu era la zona de serveis de la casa. Avui, els propietaris s'hi relaxen tot cuidant les plantes, prenent el sol o llegint.

ELS BADIUS DE BADALONA

UN ARXIPÈLAG VERD

MOLTES CASES DEL NUCLI HISTÒRIC DE BADALONA TENEN UNS PATIS INTERIORS QUE REBEN EL NOM DE 'BADIUS'. SÓN ESPAIS PARTICULARS QUE ACULLEN UNA FAUNA I UNA FLORA SORPRENENTS I CONFIGUREN ILLES VERDES ENMIG D'UN MAR DE MAONS, FORMIGÓ I ASFALT.

Text **Pere Renom** Fotografia **Albert Lleal**

A diferència de moltes ciutats del centre d'Europa on els espais verds són un element destacat de l'urbanisme, les ciutats mediterrànies acostumen a tenir una estructura compacta, atapeïda d'edificacions, i les seves places i els seus parcs presenten escassa vegetació o es troben totalment pavimentats. Aquesta manca de verd segurament s'explica tant per un clima poc plujós, com per la tradició urbanística. Les nostres places són hereves del fòrum romà, un espai obert concebut per celebrar-hi actes públics i per emplaçar-hi el mercat. La seva funció entrava, doncs, en conflicte amb un excés de vegetació. Però els romans no eren insensibles als avantatges d'incloure espais verds dins la ciutat per al seu gaudi estètic, en lloc de plantejar-los com un equipament públic els reservaven a un ús privat, quan s'ho podien permetre, i els situaven de por-

tes endins. Era el conegut *peristil*, un jardí interior envoltat d'una porxada de columnes a la qual s'obrien la major part de les estances de la casa, un recinte que sense dubte va inspirar els claustres medievals. La tradició ha sobreviscut un parell de mil·lennis i avui moltes ciutats mediterrànies encara conserven l'empremta romana. Badalona n'és una. Fundada al voltant de l'any 80 aC, la vila

ven els romans. L'amplada de cada casa era d'un cós; és a dir, d'uns cinc metres, la mida mitjana útil dels arbres d'on s'obtenien les bigues, i la fondària podia superar els quinze metres. Per tant, eren construccions massa allargades per conservar el pati central romà. La solució va ser desplaçar aquest pati a la part posterior de la casa. A Badalona aquest tipus de pati rep el nom de *badiu*, un

terme emparentat amb *badar* (obrir) i amb *badall* (obertura de la boca), pel fet que es tracta d'una àmplia obertura arquitectònica.

Originalment la major part

EL BADIU ÉS UNA PEÇA DE LA CASA DESTINADA AL LLEURE, AL JOC, A LA LECTURA O A LA CONTEMPLACIÓ ON LA NATURA ADOPTA UNA MIDA HUMANA

de *Baetulo* es va construir al damunt d'un turonet i allà es va quedar fins ben entrat el segle XVII, quan les amenaces pirates van remetre i la bonança econòmica va estimular l'augment de la població. Aleshores, la ciutat va créixer i, com tants altres eixamples de moltes ciutats catalanes, es va urbanitzar seguint una estructura quadriculada talment com ja la traça-

dels badius tenien un pou del qual s'obtenia l'aigua per a tots els usos domèstics. Quan va arribar l'aigua corrent, el sistema de distribució assignava una quantitat fixa d'aigua al dia (generalment entre 1/4 i 1/2 ploma, l'equivalent a 550 i 1.100 litres respectivament) per a cada casa. Per tant, l'aigua s'acumulava en dipòsits i d'allà s'anava gastant, però si no es >>>

Els estanys decorats amb cascades, grutes i estàtues són elements molt típics d'alguns badius romànics [imatge superior].

El campanar de Santa Maria [foto central] s'alça majestuós per damunt del barri de Dalt la Vila. L'església va ser consagrada l'any 1112 i als seus fonaments encara s'hi conserva el basament d'un temple romà.

El badiu de la Rosa Maria Bruguera pertany a la seva família des de fa quatre generacions. L'arbre de la dreta és un magraner potser plantat pel seu besavi.

HO SABÍEU? ELS TIPUS DE BADIUS I ELS BARRIS ON ES TROBEN

Badalona té una superfície aproximada de 20 km² repartits en trenta-quatre barris, i pràcticament només trobem badius als cinc barris més antics. Dalt la Vila correspon al nucli original romà i medieval, el Centre va ser la primera ampliació de la ciutat al segle XVIII, i Casagemes, el Progrés i una part de Bufalà es van urbanitzar sobretot a la segona meitat del segle XIX amb l'arribada del ferrocarril (1848) i la industrialització. La resta de barris són el resultat de l'exponencial creixement que experimentà la població en el segle XX i constitueixen bàsicament un amuntegament de pisos. La tipologia dels badius varia poc d'un barri a un altre i depèn molt més dels propietaris que hi han viscut. En trobem d'assilvestrats, de forestals o d'impecablement enjardinats, d'estil romàntic, funcional o minimalista, amb gespa, terra, pedretes o rajoles, i fins i tot n'hi ha que s'han convertit en horts. Per gustos, badius. ◀

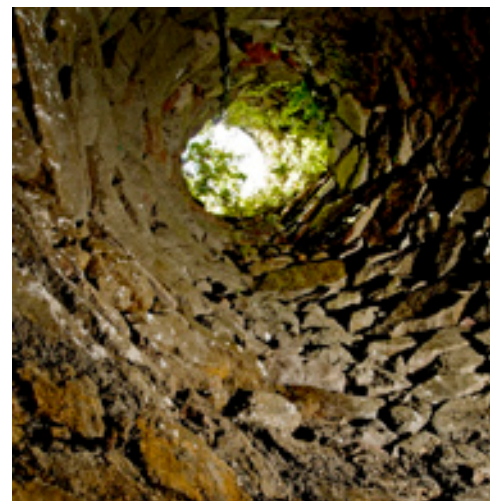
Al barri de Casagemes, els badius són el reducte d'un paisatge rural secular que contrasta, per exemple, amb el bloc de pisos de Can Mercader [foto esquerra].

Les violes són plantes molt cultivades en jardineria [dreta] i no poden faltar als badius. A dalt, un badiu al barri de Dalt la Vila.

Diversos pous permeten treure l'abundant aigua freàtica. Vistos de dins són també un observatori astronòmic. Al solstici d'estiu els rajos del sol arriben pràcticament fins al fons [fotografia dreta].

En Salvador, a baix, té arrendat un badiu de 500 metres quadrats on hi manté un galliner i un hort regat només amb aigua de pluja que acumula en cisternes.

A vista d'ocell, el barri de Dalt la Vila té un aspecte desordenat, amb teulades i coberts, terrasses i badius de diverses mides [imatge gran].

>>> consumia es perdia per un sobreexidor. Per aprofitar aquesta aigua, molts badalonins van utilitzar els seus badius per construir-hi cascades per

on regalima-va l'aigua que aleshores recollien en estanys o safareigs. Les cascades aviat van ser espontàniament recobertes per molses i falgues i als estanys

es va plantar vegetació aquàtica, com els papirs i els nenúfars, i s'hi van llançar vistosos peixos de colors que, de passada, es menjaven les larves de mosquit. I a més, l'aigua

d'aquests pous, dipòsits, estanys i safareigs es va utilitzar per regar els badius i convertir-los en exuberants jardins més propis de regions atlàntiques o

CERDÀ VA PREVEURE JARDINS PÚBLICS A L'EIXAMPLE DE BARCELONA. ELS EIXAMPLES DE MATARÓ O BADALONA TENEN JARDINS PARTICULARS

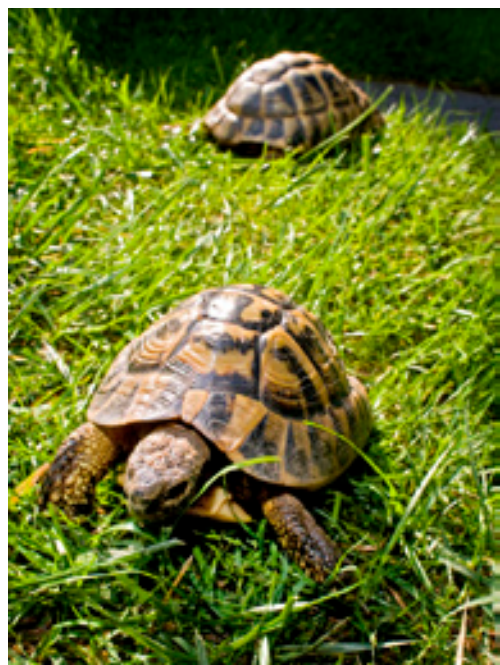
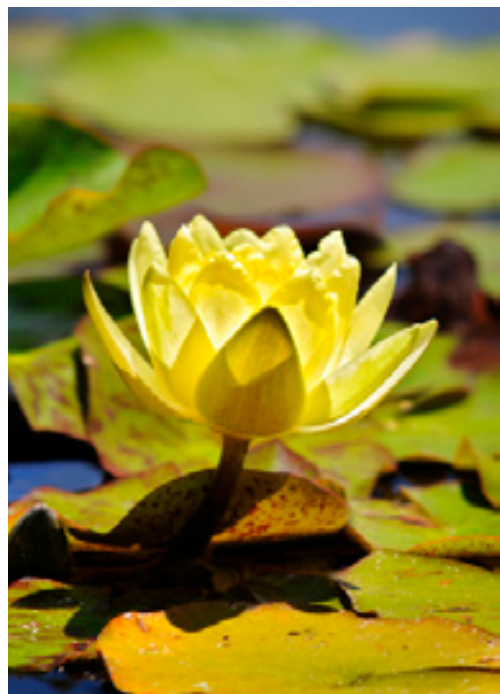
fins i tot subtropicals, que no pas mediterrànies.

Avui, aquesta aigua en abundància continua essent la clau principal de la biodiversitat dels badius, però n'hi ha una segona:

l'heterogeneïtat. Cada badiu és únic. El seu propietari ha triat quines espècies vegetals i animals hi vol tenir. L'orientació del badiu, l'alçària de les pa-

rets o dels edificis que l'envolten o fins i tot dels arbres que hi ha plantats determinen les hores d'insolació i, en conseqüència, generen un ampli ventall de mi-

croclimes que atreuen un munt d'espècies silvestres. En un badiu d'uns deu metres de longitud (50m²), hi podem trobar diferències ambientals tan acusades com entre la solana >>>

La vidalba és una liana típica de les bardisses humides [dreta]. Els seus fruits plomosos són disseminats pel vent i fan que la planta colonitzi els patis urbans.

A la tardor, molts badius es pinten de rogencs, grocs o ataronjats per les fulles caduques i per fruits com el caqui [a dalt a l'esquerra].

Hi ha papallones que visiten els patis més florits per alimentar-se de nèctar. Espècies com la papallona rei [a dalt, l'oruga] s'hi reproduïxen.

La vegetació dels badius de vegades s'estén més enllà del terreny disponible i s'enfila per parets i terrasses creixent a recer de les jardineres.

La tortuga mediterrània es troba en captivitat als jardins des d'època romana.

VIDA URBANA LA FAUNA I LA FLORA DELS BADIUS

De la mateixa manera que les illes volcàniques sorgides enmig de l'oceà acaben essent colonitzades per la vida, un badiu erm deixat al seu aire s'acabaria cobrint de vegetació i fauna silvestre. Aquest procés natural és molt lent i els humans no estem disposats a esperar tant. Per això omplim els badius de vegetació i hi posem animals domèstics. El resultat és una mescla peculiar d'espècies introduïdes i silvestres. Hi podem trobar gats, gossos, tortugues o gallines, convivint amb rates, ratolins, dragons, papallones, porquets de Sant Antoni, ratpenats, xoriguers, pit-rojos, merles, pardals o tórtres. I veure-hi créixer magnoliers, palmeres, pins, nesprers, plataners, hortènsies o ponsèties al costat de capelleres, parietàries, i altres males herbes. Malgrat tenir un origen artificial, els badius són veritables ecosistemes amb depredació, competència, reproducció i estacionalitat. ◀

>>> i l'obaga d'una muntanya. Així, la suma de centenars de badius diferents configura un paisatge en mosaic d'una gran riquesa biològica.

Els badius i la gent

A banda de la fauna i la flora, als badius, hi viuen famílies que sovint conserven un mateix badiu durant generacions. Joana Ruiz, néta de can Rothschild (sobrenom previsiblement atribuït perquè eren gent acabalada), té un badiu que pertany a la seva família des que es va construir la casa al final del segle XIX,

en uns terrenys on abans hi havia vinyes. Per ella el badiu és qualitat de vida: “De vegades m'empipo perquè dóna molta feina o perquè vénen els mosquits, però en un dia assolellat d'hivern, estirada a l'hamaca prenent el sol, amb els ocells que canten i els gats corrent d'aquí cap allà, això no es paga amb diners”. El badiu de Rosa Maria Bruguera pertany a la seva família des del 1887, quan la casa era coneguda amb el sobrenom de *ca la Taiona* (diminutiu de Dorothea, la seva besàvia). Per ella el badiu és el fil de contacte

amb la natura, el paradís perdut: “El deixo al seu aire, el rego i el cuido però hi deixo créixer tot allò que hi va naixent”. Al seu badiu hi ha un parell de magrassers i un roser centenari, segurament plantats pel seu besavi. Es tracta, per tant, d'un veritable record viu de l'avantpassat. Una de les moltes joies que enriqueixen els badius i deixen bocabadat l'afortunat visitant que hi pot entrar. ◀

Pere Renom. Biòleg i reporter al programa *Quèquicom* del canal 33.
Albert Lleal. Fotògraf i naturalista especialitzat en fauna i paisatges.

 De vegades **Badalona** es considera un suburbi de **Barcelona**, però **més enllà d'esterotips el seu nucli històric conserva molts racons amb encant. Als badius s'hi sumen edificis monumentals, jaciments romans i alguna activitat nàutica singular.**

Text **Pere Renom**

 Restes romanes

ACTIVITATS

Provar la tradició del patí de vela

Amb els seus gairebé cinc quilòmetres de litoral, Badalona és una ciutat amb una clara influència mediterrània. Durant segles la seva flota pesquera va ser una de les més importants de Catalunya. Avui, la ciutat manté una destacable afició nàutica en les modalitats de surf de vela, surf d'estel, surf, llagut i, especialment, en patí de vela. Aquesta singular embarcació de dos bucs va néixer en el segle XIX com un artefacte de rem que permetia endinsar-se al mar i gaudir d'un bany en aigües netes. Al voltant de l'any 1925 s'hi va afegir un pal, una vela i l'aparell necessari per maniobrar-lo. L'any 1942 els germans Mongé, del CN Badalona, van dissenyar la forma dels bucs actuals per evitar la deriva. El patí té el sobrenom de *Stradivarius de la vela*, perquè és una embarcació de fusta, fabricada artesanalment en un únic taller. Sense timó, ni orsa, ni botavara, es governa només amb el pes del tripulant i la tensió de la vela. Cada estiu el CN Badalona n'organitza cursets tant per a sèniors com per a júnior.

Club Natació Badalona
✉ Eduard Maristany, 5-7 | ☎ 93 384 34 13
🌐 www.cnbadalona.cat

MONESTIR

Un espai de solitud

Sant Jeroni de la Murtra és un antic monestir gòtic situat a la vall de Betlem, al terme municipal de Badalona. Fundat el 1416, va

pertànyer a l'orde de Sant Jeroni fins que es va cremar parcialment el 1835. Un fet històric notable va ser l'entrevista que hi van mantenir els Reis Catòlics i Cristòfor Colom en arribar del seu primer viatge al Nou Món, l'abril del 1493. Arquitectònicament destaca el claustre del segle XV amb capitells i claus de volta ricament esculpits. Al bell mig del jardí hi ha un brollador renaixentista, un pou i un exemplar de murtra silvestre de més de cent trenta anys; les seves flors blanques són símbol de pau. S'hi poden fer estades en solitud i silenci en una de les seves vuit cel·les.

Monestir de Sant Jeroni de la Murtra. ☎ 93 395 19 11

JACIMENTS

Un passeig pels orígens de la ciutat de Bètulo

Badalona té una gran quantitat de restes d'època romana. Una part d'aquestes restes es poden visitar en un recorregut a través del subsòl del Museu de Badalona i alguns espais arqueològics propers.

1 Termes i 'decumanus'. Es tracta d'un espai d'uns de 3.400 m² que permet descobrir la ciutat romana de Bètulo. S'hi troben les termes, del final del segle I aC, restes d'habitatges amb botigues a la planta baixa, el clavegueram, els dos carrers principals, el *cardo* i el *decumanus maximus*, i el seu encreuament al fòrum.

2 Jardí de Quint Licini. Piscina d'un jardí romà, construïda al final del segle I dC, que possiblement va pertànyer a Quint Licini, membre d'una poderosa família de patricis.

3 Casa dels dofins. Domus o casa benestant romana del final del segle I aC. Se'n conserven diverses estances situades entorn de l'atri i del peristil i una zona de treball destinada a la producció de vi. Hi destaquen les restes de pintures murals originals i els mosaics d'una gran qualitat, entre els quals hi ha uns dofins que donen nom a la casa i han esdevingut una de les icones de Badalona.

4 Conducte d'aigües. Conducció d'aigua construïda amb volta de canó en època de l'emperador Tiberi (14-37 dC) per tal de proveir d'aigua la ciutat. És l'única conducció d'aquest tipus que es pot visitar al nostre país. Se'n pot recórrer un tram de quaranta metres.

Cada any, el darrer cap de setmana d'abril, el Museu de Badalona organitza també la Magna Celebratio, un festival romà que inclou tallers, activitats, exhibicions i degustacions de menús romans als restaurants de la ciutat. Aquest any és del 26 al 29 d'abril.

Museu de Badalona. ✉ Pl. de l'Assemblea de Catalunya, 1
☎ 93 384 17 50 | 🌐 http://magnacelebratio.cat

Com arribar-hi

Amb metro: Amb la línia L2 de l'estació de Pompeu Fabra.
Amb tren: La línia R1 de Rodalies de Catalunya para a Badalona.
Amb autobús: Des de Barcelona, la línia B25.
Amb cotxe: Des de Barcelona, per la C-31, sortida de Badalona centre. Des de Girona, també per la C-31, sortida de Badalona.

On menjar

La Sargantana
En una masia al carrer més antic de Badalona, ofereix una carta amb productes de proximitat, sovint ecològics o de producció integrada. Molts plats són de creació pròpia, com el pop a la badalonina.
✉ Sant Sebastià, 2
☎ 93 464 22 16
🌐 lasargantana.org
☎ Preu mitjà: 20€ | 🍷 | 🍴 | 🧺 | 🚗 | 🚲 | 🚶 | 🚴 | 🚵 | 🏠 | 📞 | 📧 | 📧 La via del tren passa molt a prop.

Hostal Solimar

És un allotjament senzill, econòmic i acollidor, amb poques habitacions i aire d'etern estiu. Bona situació al centre de Badalona, a 200 m del mar.
✉ Caritat, 29
☎ 93 389 50 03
🌐 hostalsolimar.com
☎ Preu mitjà de l'habitació doble: 52€ | 🍷 | 🍴 | 🧺 | 🚗 | 🚲 | 🚶 | 🚴 | 🚵 | 🏠 | 📞 | 📧 | 📧 Es troba en procés de modernització de les habitacions.

VINE A VEURE

EL MUSEU DEL PORT DE TARRAGONA

HI TROBARÀS

UN MAR DE SENSACIONS

Refugi 2, Moll de Costa
43004 Tarragona
977 259 400 extensió 4411
museuport@portarragona.cat
www.portarragona.cat

